

Ծանուցմանը ստորև մեկ անգամի համար
3 ղր. երկու անգամի համար 2 ղր.
Դուրս գալիս լրագրաց համարու ծախ-
քը Խմբագրութեան վրայ է:
Լրագրայն վերաբերեալ համակ կամ որ
ևս իցէ գրաւորել Խմբագիրք—Տնօրէ-
նին պիտի ուղղուի. եւ հանձու ծախ-
քըն՝ ալ ղրկողին վրայ է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳՄ.Ղ Ս.ԳՄ.ԿՄ.Ն

Եւստուջադուրօթիւնը հաստատուե-
լու համար պատմութեան մէջ շատ ա-
պացոյցներ կրնան գտնուիլ. բայց ա-
ռանց հեռունեան երթալով՝ ժամանա-
կակից դիպաց մէջ ալ օրինակներ պա-

Նոյն երևոյթը կը տեսնենք Լատինոյ մէջ, ուր բռնաւորութիւնն երկար Կամանակ ընկճեալ աղղութիւնն առ

« 1) Երջին յիսուհն տարուան մէջ
րեք Թագաւորութիւն , չորս Հասա-
սկապետութիւն և տասնուչորս Դք-
ութիւն կամ Իշխանութիւն մարեցան .
րեք այնոր Թագաւորութիւն ծնան՝ ոչ

Փարսիկէն դեկտ. 20 թուոյ եւ
կամ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ
գանձուց պաշտօնէին տուած տեղեկոյ
գրքէն կը հասկցուի որ անուղղակի աը-
լոց հասոյց մը քան զոր աւելնալով,
Վարդգէսի գանձուս մուտքը 1868ին մէջ
121 միլեոն ֆրանք աւելի պիտի ըլլայ,
հետեւաբար բանակին նոր կազմակեր-
պութեանը համար պէտք եղած ծախ-
քը բոցուելէ ետեւ՝ յաւական դումար
մ'ալ պիտի աւելնայ, որ կրնայ հար-
կել նուազեցնելու կամ հասարակա-
կին շնորթութեանց ընդարձակմանը ծա-
ւալել :

Փարիզ 33 40—33 60
Եռնուրա 33 1/4—33 1/8

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արիւնի Օսմանեան նաւատորմը խաղաղական իրաւունքներ թափառելու շնորհիւ հանդիպելով և կարծելով թէ Արիւնի կամաւոր զօրք կը տանի, անոր վրայ յարձակում ըրած էր: Լ. Է. վերջ շէրլոտ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ խաղաղական կառավարութիւնը մայրաքաղաքին մէջ ունեցած դեպքանին հեռադրով հրահանգ առեր է որ Ռ. Գուլէն պահանջէ. 1՝ խաղաղական շնորհիւ հանդիպելով և միջակածող նաւատորմին հրամանատարին պաշտօնէն ձգուելը. 2՝ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու հատուցումը. 3՝ խաղաղական դրօշակին 21 թիւանոթով ուղղուելը: Խաղաղ գործակաւարին արդէն այս պահանջները մասնաւոր ծանուցագրով մը Ռարձը. Եւրի փաշային ներկայացուցեր է: Ար. հաստատեն նաեւ թէ Խաղաղ կառավարութիւնն հրահանգ առեր է որ քանի մը պատեւրազմական թիւթեւ նաւեր ալ երթան արդէն Արիւնի շուրջը գտնուած Խաղաղ պատեւրազմական շնորհիւ հետ միասին:

Յիշեալ լրագիրը կրտէ թէ Ռ. Գրան պաշտօնեայ միւրեւ պատմեր է որ Ռուսիոյ և Միացեալ Միացեալ Արիւնի հիւպատոսներուն կողմէն ապրաւամբայ գրուած նամակներ գրաւուած են: Յիշեալ հիւպատոսները որք 65 և 45 և ստու ստորագրուած թիւթեւ կը գործածեն եղեր, որպէս թէ պատմաբան մեծամեծ խոստումներ տըւեր են, որոյ չկատարուելուն համար այս վերջիններս ալ անոնց նամակները Ռարձը, Մուսթաֆա-փաշային, յանձնել են և ան ալ Ռ. Գրան դիմեր է: Եսոր վրայ Ռուսիոյ հիւպատոսը պաշտօնէն ձգուելու է և Լ. մերիկայի հիւպատոսին ալ ձգուելուն համար Պ. Սիւրանի հրահանգին կ'սպասուի եղեր: Բայց այս իրողութիւնը մայրաքաղաքին Ռուսիոյ և Լ. մերիկայի դեսպաններուն ծաւալուած չէ եղեր: Ինչպէս որ կանոնը կը պահանջէր, իսկ թուղթերը Ռ. Գուլէն են և յիշեալ հիւպատոսներէն գրուած ըլլալուն վրայ տարակոյս չկայ եղեր: Լ. Է. վերջ շէրլոտ այս լուրին ստուգուած լինելը կը հեղինէ:

Նոյնալ շաբթու զոյգ մը կը պարտէր թէ անգղիական արքունի Լշեւրէն անուն շնորհիւ Արիւնի շատ մը յոյս ընտանիք Յունաստան փոխադրուելուն պատճառաւ արաքին գործոյ գործածանայն բարեկամական բողոք մը գրած է մայրաքաղաքին անգղիական դեսպանին: Սակայն Լ. Է. վերջ շէրլոտ կը հաստատէ թէ այս առթիւ բանախցութիւն մ'երած չէ բնաւ Ռարձը. Եւրի փաշային և լոյս Լ. Է. վերջ մէջ Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր, և կը յուսացուի որ Լ. մերիկայի և Ռուսիոյ շնորհիւ հանդիպելու ալ նոյն փոխադրութիւնը պիտի ընեն:

Լ. Է. վերջ մէջ, յիշեալ քաղաքի անգղիական եպիսկոպոսին նախագահութեամբ կիրիտցւոյ օգնութեան մասնաժողով մը կազմուել է, ուր խորհրդարանի անդամներ, սերտաւարներ և շատ մը գլխաւոր մարդիկ կը գլուխուելու եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ կը խօսուի եղեր նաեւ թէ Գ. Է. վերջ շէրլոտ յաւաքիւղիկը նաեւ ուղեւորութիւն մը պիտի ընէ իր Գաղղիա և յիշեալ յոյսաց աղբւրքին դատը պաշտօնական խաղաղութեամբ:

Քանի մ'որէ ի վեր մայրաքաղաքին մէջ զոյգ կը պարտէր քաղաքի թէ Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր, և կը յուսացուի որ Լ. մերիկայի և Ռուսիոյ շնորհիւ հանդիպելու ալ նոյն փոխադրութիւնը պիտի ընեն:

Կը հերքէ ծանուցանելով թէ տանի չափ հերկնացի աւազակներ Յունաստանի հողին մէջ հարձուելով Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

200	"	Մարտիկ պէյ Սարգիսեան
100	"	Մարտիկ Է. Սարգիսեան
100	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
100	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
100	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
80	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
80	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
50	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
50	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
50	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
50	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան
30	"	Սարգիսեան Է. Սարգիսեան

53790

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եսոր վրայ Ռուսիոյ հիւպատոսը պաշտօնէն ձգուելու է և Լ. մերիկայի հիւպատոսին ալ ձգուելուն համար Պ. Սիւրանի հրահանգին կ'սպասուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

Լ. Է. վերջ մէջ յիշեալ շնորհիւ հանդիպելու միջամտութեան առաջին նշան մը կը համարուի եղեր:

ուսած մը կը հրատարակէ 'դեկտեմբեր' ամիսն վրայ, զոր ոչ միայն 'Վարդան' Պ. ի պատմութեան մէջ նշանաւոր կը համարին, վասն զի նոյն ամիսն մէջ պետական հարուածով մը կայսերական գահն ելաւ, այլ և Պիոս Թ. Պապին ալ սրբին յոյս տուող կամեր կիւղ պատճառով մեծամեծ գործերու ամիս մը կը համարին:

«Սրտին սիրած ամիսն է, կըսէ, վասն զի Պիոս Թ. ի բոլոր իրմէ յառաջ եկած քահանայապետաց մէջ ամենէն աւելի ջերմեանով թափառեցաւ Ս. Եւստակիոսին, որոյ յղութեան տարեդարձը դեկտ. 8ին կը տօնէ կաթողիկէ եկեղեցին, և 27ին ալ Ս. քահանայապետը, իր տօնին առթիւ բարեկամաց և հաւատացեալաց բարեմարտութիւնները կընդունի:

«Իր յուսոյ ամիսն է, քանզի Պիոս Թ. ի բոլոր յոյր Ս. Եւստակիոսին ծածկեց վրայ դրած է, որ ճակատաւ մարտի պատրաստ կանգնած բանակէ մ'աւելի հզօր է:

«Իր քահանայապետութեան ամենէն կարեւոր գործերուն ամիսն է, քանզի 1854 դեկտ. 8ին Եւստակիոսին վարդապետութիւնը, և 1864 դեկտ. 8ին իր հռչակաւոր ընդհանրական կոնգրէսն ու մեր ժամանակին մտաւորականաց ցանկը հրատարակեց:

«Իր ամենէն մեծ երկիւղներուն և անձկութեանց ալ ամիսն է, քանզի 1797 դեկտ. 28ին հոռոմայեցւոյ առաջին ապստամբութիւնն յերեւան ելաւ, որով հասարակապետութիւն հրատարակեցին. քանզի 1848 դեկտ. 8ին Պիոս Թ. ի փախուստէն ետև հռոմ մէջ սահմանադիր ժողովը գումարեցաւ. քանզի 1860 դեկտ. 25ին առաջին անգամ հռոմայեցիները Ս. Երթոր Լամանուէրի թագաւորութեան հետ միանալու բաղձանք յայտնեցին. 1860 դեկտ. 27ին նոյն իսկ Պիոս Թ. ի տօնին օրը Պ. Օտո-Բուսէ Լեոպոլտի կառավարութեան խողմանէ Ս. Երթոր կողմէն պատասխանաւ առաջարկեց Պապին. 1860 դեկտ. 17ին իտալական խորհրդարանը ստորագրեցաւ նոյն տեղին անցաւ, և 1861 դեկտ. 1 մէջ մարտ 25ի բուլեւարդութիւնը փախեցաւ, որով հռոմ Լամանուէր մայրաքաղաքը կը հրատարակէր. 1864 դեկտ. 16ին, մարդկային մտաց մեծ ըմբոստեցողութիւնը սկսեցաւ, որով Պապին Պարիզէն Եւրոպական գրաւաւոր փոխարեկցաւ, և հասարակաց կրթութեան պաշտօնեայն յանուն գաղղիական կառավարութեան ընկալաւ զայն. 1864 դեկտ. 11ին Ս. Երթոր Լամանուէր Թագաւորը սեպտ. 15ի դաշնադրութեան և մայրաքաղաքին Փիորէնցա փոխադրութիւնը հրատարակեց. և վերջապէս նոյն դաշնադրութեան պայմանագրով սահմանած երկու տարին լրացանով, պապութիւնը պաշտպանող գաղղիական զօրքը բոլորովն հռոմէն երաւ:

ՄԵՏԵՐԱԳՐԱԿԱՆ

Պ. Կիզոյի խորհրդածութիւնը 'ի վերայ արդի քրիստոնէութեան'. — Հատոր Բ. (ԵՐՐՈՐԴ ԵՒ ՎԵՐՁԻՆ ՅՕԴՈՒՄԸ)

Սեր նախորդ յօդուածներուն մէջ Պ. Կիզոյի հետ աչքէ անցուցինք Պապի զեղ մէջ քրիստոնէութեան վերակենդանութիւնը, և տեսանք թէ որո՞նք էին անոր գլխաւոր հեղինակները: Բայց ինչպէս արդէն բաժնէ ենք, այն վերակենդանութեան գործին քով Պ. Կիզո հակառակ գործ մ'ալ կը նշանակէ. «քրիստոնէութիւնը, կըսէ, վերակենդանացած ասուն ամենափոքր կոխակէ լուռ հրաւիրեալ է. փրկութեան իրեն անոր հիմնական վարդապետութեանց կերպարանքը և տրամաբանական ճշմարտութեան իրաւունքը կը ժխտեն: Հոգն քննադատութիւնն անոր պատմա-

կան ապացոյցները կը հերքէ. բնական գիտութիւնները կը յայտնեն թէ մարդը ու աշխարհս մի կիւղու համար աւարտ պէտք չունին. սկզբունք մը կը դրնեն և դիմադրանք ժողովներու մէջ կը պնդեն թէ բարոյականը բոլորովն անկախ է 'ի կրօնէց': Նշա՞վումները՝ որոյ դէմ Պ. Կիզո կը մարտի և մտաւորաբար կը հոգէ նաև քրիստոնէական եկեղեցին. սակայն իրեն ճարտար չափահաս մը՝ նախ «թշնամեաց բանակը» աչքէ անցնելու հոգի, որպէս զի յետոյ ճշմարտութեան ո՞ր կողմն ըլլալը ցոյց տայ. ուստի փրկութեան իրեն զանազան ճիւղերն 'ի քննի կառնու, և համառօտաւ անոնց պատմութիւնը կընէ:

Պ. Կիզոյի գիրքը ոչ միայն մեծաւ մեծ փրկութեան թերութիւններ, այլ և մեծ պահանքներ ալ ունի. զոր օրինակ, քրիստոնէութեան վերակենդանութեան մէջ միայն Պապի զեղ մէջ կը խօսի. իսկ Լեոպոլտ, Գերմանիա, և ուրիշ երկիրներ բոլորովն զանց կընեն: Եւստակիոսի փրկութեան իրեն զանազան մանց մէջ՝ ոչ իւրաքանչիւրն կատարեալ պատմութիւնը կընէ և ոչ սկզբունքները հաստատուն փաստերով կը հերքէ, բայց և այնպէս իր գրածներուն տակաւին մեծ արժէք ունենալը չիւրաքանչիւր անգամ փրկութեան փրկութեան փրկութեան, Տեքսթի, Պարիզի, կամ Բանթի դէմ, սակայն արդի փրկութեան պատմութեան վրայ ալ գաղափար մ'ունենալու հոգի կընայ Պ. Կիզոյի ներկայ հատորին երկրորդ մասը կարգաւ:

Սեր մէջ ալ բաւական հետաքրքրեցնող պայման գաղափար մ'ունենալու կը փափաքին, ուստի կարծենք, որ օգուտ չըլլա՞ր այս նիւթին նկատմամբ Պ. Կիզոյի ըրած խորհրդածութեանց վրայ տեսութիւն մ'ընծայել:

Փրկութեան իրեն գլխաւոր ճիւղերէն մէկն է հոգեւորային փրկութեան իրեն (սքիզմաթիւզիա)՝ Բայց այս բառը թող կրօնական նկատմամբ չառնուի. փրկութեան իրեն մէջ հոգեւորային «բռնութիւնը» նիւթապաշտ ըլլալու իրեն հակառակ է, վասն զի կը հաստատեն նախ թէ տիեզերական և հարկաւոր սկզբունք կան, որք մարդկային հոգեւոր վրայ դուրսէն եկած զգացողութեանց և գործողութեանց մէջ կը յայտնուին և կիշխեն. երկրորդ թէ դուրսէն եկած զգացողութիւնները չեն որ այն տիեզերական և հարկաւոր ըսկզբունքները իւր տան և անոնց ներկայութիւնն ու ծագումը կը բացատրեն:

Օր օրինակ, երբ կըսենք թէ ամեն երեւոյթ պատճառ մը կամ գոյութիւն մը յատկութիւն ալ ունի, ասոնք ընդհանուր և հարկաւոր սկզբունք են, որք ամեն երեւոյթի և գոյութեանց հաւաստապէս կը պատկանին, և ասանց որոյ գոյութիւն կամ երեւոյթ մը չենք կրնար ըմբռնել: Եւստի «բնածին» գաղափարներ, կամ սոսկ գաղափար, օրինք, և ձև ալ կանուանին, բայց ուրիշ՝ առաջ կուգան. Բանթ և Սիւլուսական գաղափար փրկութեանց կըսեն թէ մարդկային հոգին իր մասնաւորական գոյութեամբ կըմըլունէ գանձը. իսկ Պ. Բուզեն՝ Պատմի, Տեքսթի, Լեոպոլտի Գերմանի և Պատմի հետ 'ի միասին՝ այն տիեզերական հարկաւոր սկզբունք մէջ Եւստակիոսի գործը կը նշմարեն: Եւստակիոս, կըսեն, յորմէ կը ըլլան և որոյ յայտարարութիւնն են ամենայն հարկաւոր սկզբունք, մարդ աշխարհիս մէջ դրած ասուն՝ անոր մտաց մէջ այն գաղափարներն ալ գրաւ: Սէկ խօսքով, հոգեւորային փրկութեանց կը հաստատեն թէ Եւստակիոս ինչպէս մարդու մարմնաւոր կարողութիւններն ինչպէս ալ հոգեւոր կարողութիւններն ալ պատկանուին, և ասոնք ամենայն յայտնութիւնն ալ չեն ապացուցաներ, ուստի ասոր համար կը մեղադրեն զինքը Պ. Կիզո, և

ինքը կուգէ ապացուցանել: Իր մեծ փաստն այն է որ ամեն ազգաց մէջ աստուածային յայտնութեան աւանդութիւն մը կայ. և քանզի մարդոց մասնաւորական կարողութիւնն տուողն Եւստակիոսն է, ինչպէս համար չենք ունիլ նաև թէ Եւստակիոս արարչագործութիւնը մարդոց յայտնած է:

Հոգեւորային փրկութեան իրեն հոգեւորական գիտութեան սահմանէն դուրս չեկաւ, և ըստ Պ. Կիզոյի՝ բաւականապէս փրկութեան (բաւականութեամբ) ծնունդ տուաւ, որ աւելի կը հեռանայ գերբնականէն, և ամենայն ինչ բանավարութեամբ մեկնելու հոգի. հետեւաբար ինչ բան որ խնդրի և բաւականութեան դէմէ՝ կը մերժէ: Գերմանիոյ Լեոպոլտի մատենադիր մը Պ. Լեքի Լեոպոլտի մէջ բանավարութեան պատմութիւնը գրեց, ուր կը հաստատեն թէ քաղաքակրթութիւնը մեծ յառաջդիմութիւն ըրաւ քանի որ բանավարութեան դէմ եղած գաղափարները վերջան, և Պապարկութեան հաւատարմութեան կրօնական հայածանաց բարձունք, դարեւ 'ի վեր երեւակայութիւնները վերջով և մարդկութեան խառնախառն կերպարանք մը տուող ապագայ պատճոյ ահաւելի գաղափարներուն անկումը ընկճեալ ազգայնութեանց ազատութիւնը, այն բունաւորական վերածնունդութեան ջնջուիլը, որ սխալներն իրեն երեւոյթ գտնուելու և պատճառով՝ մասնաւորային գաղափարներ կանգաւորեցին, և այն ճգնական որդիներ վերջունքը՝ որ մարդկային սեռին 'ի նիւթական զարգացումը կարգաւոր, ասոնք ամենաւաղ քաղաքակրթութեան փառաւոր և վեհմ յայտնութիւններն են. բայց երբ կը նկատենք թէ հին ասոնք մարդիկ 'ի նիւթական անձնաւորութեամբ իրենց իրեն և մասնաւորական շահերը հաւատաց կը զոհէին, և երբ նոյնք թէ այն զոհողութեանց փոխարէն 'ի նիւթական գեղարվեստութիւն կը զարգային, անհրաժեշտ է ժխտել որ մեր յառաջդիմութեան մէջ բան մը կորուսած ենք:

Պ. Կիզո՝ այս խոստովանութիւնը ձեռք առնելով՝ բանաւորային փրկութեան երկու սխալները ցոյց կուտայ. Եւստակիոսի միակողմանի քաղաքակրթութեան ծանցելով՝ նախ մարդկային բոլոր զգացումները կորսնաց, և երկրորդ՝ գիտութեան նկարագրէն չի յնալք բաներն ալ անոր կենթարկէ: Հոգեւորային փրկութեան իրեն մարդու հոգեւոր կարողութիւնները ծանցելու ան, կը կանգնէ, աստուածային յայտնութիւնը թէ և գիտութեան մէջ չեն գտնուիլ: Բայց կը յարգէ. իսկ բանաւորային փրկութեան իրեն համարձակ յառաջ կերթայ և կըսէ թէ ամենայն ինչ պէտք է ուղիղ բանին համաձայն թէ ուղիղ բանն ըստ ճշմարտութեան չկայ. թէ գիտութիւնը կընայ ամեն բան քննել և առան ու ճշմարտութեան ապացուցանել:

Բանաւորային փրկութեան իրեն գրական փրկութեան համարձակ մէկ քայլ մը կայ, առաջինը ժխտել անտեսանելի աշխարհը, անոր տէրն ու օրէնքը, բայց կըսէ թէ պէտք է որ գիտութիւնն այս բաները քննէ և ապացուցանէ. սակայն հաս հակառակորդի մը կը հանգիստ, կը յարգէ Պ. Կիզո, այն է գրական փրկութեան իրեն որ զայն արդիւնք անտեսանելի աշխարհ մը կայ թէ չկայ. անոր վրայ մտածել ժամանակն կորուսանել է, քանզի բան մը հասկնալ կարելի չէ. ամեն կրօնը և ամեն գերբնական օրէնք (ըստ գրականաց) երջերուաբար և աստ են. գիտութիւնը մի միայն բնական աշխարհին և անոր գործողութեան մէջ է:

Իրական փրկութեան իրեն վերջին ասոններն մեծ կարեւորութիւն ըստացած և շատ հետեւողներ ունեցած է. ուստի Պ. Կիզո ալ քիչ մ'աւելի եր-

կարգին կը խօսի անոր և հիմնադրին վրայ, որ է Օհիւսթ Բոնթ. Պ. Կիզո կը պատմէ թէ 1832ին հասարակաց կրթութեան պաշտօնեայ եղած Ժամանակ ծանցել է Օհիւսթ-Բոնթ, որ իրեն ներկայանալով ինքըն է Բոնթ տը Գրանտի մէջ բնական և մարմնական թիւրեւեւ գիտութեանց գաղափարներ իրեն մը հաստատել և զինք ալ վարժապետ անուանել: «Ինքը», կըսէ, պարզ, պարկիշտ, իր գաղափարներուն անձնուէր և անոնց վրայ խորին կերպով համոզուած մարդ մ'էր, առ երեւոյթս համեստ բայց 'ի ներքուստ զարմանալի կերպով փառասէր, որ անկեղծաբար կը հաւատար թէ ինքը մարդկային մը ապագայ և ընկերութեան նոր գաղափարներ մը բանաւոր կոչուած էր: Պ. Կիզո Օ. Բոնթի գաղափարներուն չէ հաւանք, բայց տեսնելով որ նա իր գաղափարներուն վրայ անկեղծաբար համոզուած է, ուստի իրեն իրեն նախաձեռնող համարելով հետը չէ վեճեր, և ինքիւրն ալ կատարել արժան չէ դատեր: Օհիւսթ-Բոնթ 1826ին մտքի խանգարման մ'ենթակայ ըլլալով, մինչև անգամ 1827ին ինքզինքը Սեն գետը նետած և պահպան զինուորի մը ձեռք ազատուած էր: Եւստակիոսի Օհիւսթ-Բոնթի գրած գրական փրկութեան իրեն թէ՛ իր և թէ՛ հեղինակին անձնական արժէքէն, և թէ՛ ժամանակին տրամադրութեանէն, ոչ միայն Պապի ինչ և բոլոր Լեոպոլտի և մասնաւոր Լեոպոլտի մէջ բազմաթիւ աշակերտներ ունեցաւ, և Փարիզի մէջ Պ. Լեքի, Լեոպոլտի մէջ ալ Պ. Սիւլուսթ Միլանուր ամենէն մեծ ջաւաղողներն են:

Եւստակի Օհիւսթ-Բոնթի ըսկըգանց մէկ քանին:

«Իրական փրկութեան իրեն բոլոր մարդկային գիտութեան բովանդակութիւնն է. Մարդկային գիտութեան նշն է 'իւրեք զօրութեան և օրինաց վերաբերեալ ուսմունքը: Իրական փրկութեան իրեն ամենայն երեւոյթ ըրնալու անփոփոխելի օրինաց ենթակայ կը համարին: Իրական վիճակն այն է, որ մարդկային հոգին կըմըլունէ թէ երեւոյթներն հաստատուն օրինոք կը կառավարուին, զորս գիտութեամբ միայն կարելի է հասկնալ, այնպէս որ մարդք քանի զանոնք հասկնայ և անոնց միայն ենթարկի, այնպիսի ալ իրեն իրեն քննելով վրայ աստիճանաբար տիրապետութիւն մը կատարայ, և այս է քաղաքակրթութեան բովանդակութիւնը:»

Օ. Բոնթի աստուածաբաններն աւելի կը յարգեն. քան թէ հոգեւորային փրկութեան իրեն մարդոց ազդեցութեան ժամանակ առաջնաց ազդեցութիւնը հարկաւոր կը համարեն, մինչև որ դըրական փրկութեան ազդեցութիւնն անոր տեղ բռնէ. սակայն վերջեալ գաղափարաց հետեւող Ուստի-Բոնթի, Բուզենի, և Ժուսթ-Բուզենի պէս փրկութեանց կարհամարհէր:

Բայց մարդկային միայն 'իւրեք նիւթէն, անոր զօրութեան իրեն և օրէնքէն անգին չէ՞ կրնար անցնիլ: Իրական փրկութեան իրենն այս ինչով չէ կրցած ըստ թէ. «գրական փրկութեան իրենը կըսէ Պ. Լեքի, գիտութիւն մ'է, որ աշխարհիս, մարդու և մարդկային ընկերութեան վրայ գիտութեամբ բոլոր բաները կը պարունակէ, և ընդհանուր մէթոս մ'է՛ որ այս ամեն բաները գիտութեամբ անհասկանալի իր մէջ կը բաժանուի: Իսկ անկէ անդին, թէ՛ 'իւրեք թապէս անհասկանալի տարածութեան խոթութիւնը, թէ՛ մասնաւորապէս անվարձան պատճառներու շղթայաշար դասակարգութիւնը՝ բացարձակապէս անհասկանալի են մարդկային մտաց: Բայց անհասկանալի ըսելը ոչինչ կամ անգիտ ըսել չէ:

Լճայն այս յայտարարութեան գործութեամբ Պ. Սիւրբ զբաղման փոխարինարութիւնը կը քննարկուի: Որչափ ալ որ Պ. Սիւրբի ըսած բաններն անհասանելի ըլլան, մարդիկ ամեն ժամանակ զանոնք հասկնալու ջանացեր են, և չկայ միջոց մը որ աստուածային յայտնութեան աւելի կարեւոր զանոնք բացատրել:

Փիլիսոփայութեան այս մեծ դրութիւններէն ետեւ կուգայ Սիւրբայի և Հէկէի ամենաստուածեան դրութիւնը: Սիւրբ ոչ հոգեւորային փիլիսոփայութեան նման գերբնականին հասնելուն պէս կը կասի, ոչ բանաւորային փիլիսոփայութեան նման գերբնականը գիտութեան քննութեանց կարօտ կը համարի, ոչ ալ զբաղման փիլիսոփայութեան նման զայն բոլորովին փառութեան սահմաններէն կը տարազրէ, այլ համարձակ յայտարարութիւն կընէ թէ զայն քննելու հասկըցեր է: Սիւրբը Ստուծոյ վրայ խօսելով կըսէ. « Ես բացատրեցի զՍտուծոյ, անոր, բնութիւնն ու յայտնութիւնները: » Ի՞նչ տարապայման իմաստաւորութիւն Սիւրբաստուածեանց Ստուծոյ ըսածն ուրիշ բան չէ՞ բայց թէ տեղեւորաց բովանդակութիւնն ու անհատից միութիւնը: Եսով մարդս ալ Ստուծոյ մը կըլլայ, անոր յաւիտեական ու գերագոյն երջանկութիւնն ալ գիտութիւնը: Գիտութեան ամենէն բարձր աստիճանը՝ մարդկային երջանկութեան ալ ամենէն բարձր աստիճանն է: « Միայն իմ հեշտութիւնն է » կըսէր Սիւրբը: Բայց Սիւրբը մէկ կողմէն մարդկային միութեան այս աստիճան բարձրացուցած անունն, միւս կողմէն ալ կը նուազատեցնէ՝ մարդկային անձնիշխանութիւնը երջանկաբանութեան կարգը դասելով և իրաւունքը կոչելով Ստուծոյ երջանկութեան և իրարիցէ լով (1):

Լճայն այս մէկ նկատմամբ վսեմ միւս նկատմամբ անհեծեթ փիլիսոփայական դրութեան անուանի հեղինակաց հեռավորութենէն շատերը դիւրութեամբ նիւթապաշտութեան մէջ ինկնան և նիւթապաշտական դրութիւնը հնարեցին: Ստուծոյ տիեզերքի կամ մարդու աստուածային կերպարանը չեն տար, այլ աշխարհս ի յաւիտեանց ու մարդիկ ալ մահաւանցու և ոչինչ, կամ նիւթին ի յաւիտեանց և նիւթոց զանազան ձևերը՝ մարդիկ, անասունները, և այլն փոփոխական կը համարին: Հետեւաբար մինչև անասունաձուլութեան և զգայականութեան կը հասնին:

Իսկ Սիւրբի փիլիսոփայութիւնն ամենայն ինչ երկբայութեան կեն:

(1) Իւրաքանչիւրին իրաւանց շարքը զօրութիւնն է, կըսէ Սիւրբը:

Թարիկէ, ուստի և ամեն հաւատք, ամեն կարծիք երկբայելի և անփափաք կը համարի, հետեւաբար բան մ'ալ չապացուցաներ: Ես դրութիւններէն ետեւ կուգան անտարբերութիւնը, երկբայութիւնը, որոց համար Ստուծոյ կայ կամ չկայ, հոգի կայ կամ չկայ, յաւիտեականութիւն կայ կամ չկայ, ամենն ալ հաւասար են:

Ստուծոյ են անհատականութեան գլխաւոր ճիւղերը, որոց վրայ հարկանցի տեսութիւն մը տալու փորձ փորձեցինք Պ. Սիւրբի հետեւելով: Թէ այս նիւթերն բոլոր արժանայն բացատրելու համար հին և նոր փիլիսոփայութեան խորին համոզութիւն և բազմազանոր մտածանքներ պէտք են, արդէն ըստ ինքեան յայտնի է: Սիւրբ տանք ուրեմն մեր ներկայ աշխատութեան փիլիսոփայական ուսմանց փոփոխութիւններէն ձգելով իրենց ծարաւին յաղագրութեան աղբիւրներէն առնուլ: Սիւրբը իր ամեն դրութեանց մէջ ալ մեր դէմ մեծամեծ հանձարներ կընեն, որք իրենց այս ինչ կամ այն ինչ սխալմանց հակառակ՝ ամեն մէկն իր շրջանին մէջ մարդկային մտածարական յաւաքիմունքի արեւներն եղած են, և թէ որչին կրցած բոլորովին Ստուծոյ անհուն և անսահման գաղտնեաց թափանցելու թէ որ անքննելի անտեսանելի և անիմանալի աշխարհին սահմանները հասնելով, այն ահապին Ուրիշանսին մէջ, ուր մարդկային միութեան ի գործ ելլելու կը փնտռէ, մոլորելու և իրենց կողմնացոյցը կորուստէն ոչ ապագէն այս ալ յայտնի ապացոյց մ'է Ստուծոյ մեծութեան և մեր արդարութեան որով կը հարկադրենք ծուրը դնել անոր առջեւ, և ինչպէս մեր վշտայնոյն պէս ալ մեր մտաւոր վարան մանց մէջ ամեն լոյս և օգնութիւն անկէ միայն հայցել:

Պ. Վ. ՊԱՆՈՍՏԵԱՆ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԵ
ԵՂՍ
ԲԵՆԵՔԵՐԱՊԻԹԵՆԵՅ
ԶԱՄՈՐԴԵԱՆ ՊԱՏՈՒՆԼՈՅՆ
ԳՐԵՑ Պ. Գ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Հարկը երեսէ բաղկացեալ ութաձայն տետրակ մ'է, որուն մէջ մի առ մի հերքուած են Պ. Չամուրճեան Տէրոյնց պատուեղները: Իրեակի թիւերուն մէջ Պ. Գ. Մուրատեանի վրայ հրատարակած ամբաստանութիւնները, և Պ. Շանշեանցի քրիստոնէականին աւելի յայտնած սխալ կարծիքները: Մայրաքաղաքիս ամեն հայ զբաղմունքացի կը գտնուի:

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ		
ԴՐԱՄՈՑ ԱՐՃՈՂՈՒԹԻՒՆԸ		
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ	Շաբաթ	Երկուշաբթի
13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ	40	41
	Ղուրբ	Ղուրբ
Օսմանեան լիւրս Մէճ . . .	404	404
Բաւանդ արծաթ . . .		
Էսհաբը ուսումնական . . .	35.15	35.25
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ		
ՍՐՄՏԻՔ		
Ցորեն Թայրան կարծր	36—38	
» Խամպիլ »	36—37	
» Բուժ. Պալլէք »	32—35	
» Վառնա »	33—34	
» Իպրաիլի կակուղ »	34—36	
» Կալաց »		
» Պուրկաղ »	35—36	
Նիւրպուրդի կալաց		
Գարի »	—45	
ՄԵՏԱՔՍ		
Պուրսա կարծ թէֆէ	570—580	
» Երկան »	560—580	
Շաբ. հոխան ֆրանք		
» Պարսկաս »	50	

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ	
Բամպակ Պալլէքէք	հոխայ
» Կէրիլ »	
» Սաւան »	
» Ռուսաստան »	
Բուրք Էնկիլիլ լուրացուած »	
» » Էլուսուսու »	
» Պանտրոնիս Էլուսայ »	
ձէյրի Էնկիլիլ »	
» Թոխատ »	
» Չորուժ »	
Մաղը սիւ »	
» ձերմակ »	
Թիֆթիլ Էնկիլիլ »	
Աֆիօն Պալլէքէք »	
Բիթրէ Գերեւ բանուած »	
Սալէպ Զանկաստան »	
Մեղրամուրդ Գերեւ Տրասիլ »	
» Սաւան »	
Սուսամ Բուլմէլիլ »	
Կուսաւատի հոխոտ Բուժ. Գիլէ »	
» Պանտրոն »	
Ձէթ Սիլվալէք »	հոխայ
» Կիլիլ »	
Աճառ (Սալոն) Գանուր »	
» Միտիլի »	
Բրնձ Երկաթոս Բէշիտ »	
» Տիմաթ »	

ՓՈՒՆԵՐ ԾԱՂԱԿԵՑ	
ՅՈՐԻՆԵԱՅ	
Պ. ՍԱՀԱԿ Ս. ԻՍԷՃԵԱՆ	
Եղբային զանազան նիւթոց վրայ գրուած գեղեցիկ տաղաչափութեանց հաւաքածոյ մ'է՝ որ անցեալ տարի հըրատարակուեցաւ, բայց զանազան պատճառներով մեծ մասն անփափաք մնացած ըլլալով, ուսումնասիր. հեղինակն այս անգամ գիրք 4 դուրու չէն 100 վաւայի իջուցած է, որպէս զի աղբային վարժատանց պատուելի ուսուցիչներն ու դաստիարակները դիւրութիւն ունենան նոր տարւոյ ընծայից կարգը դասելու:	
Ուսումնասիր. հեղինակն իր այս գեղեցիկ ծանուցած ժամանակ միանգամայն կիմայրէ՝ որ եթէ իր պատուելի պաշտօնակիցներն այս գրքէն 10, 15 և աւելի գնելու ըլլան, պատրաստ է վերջիլ չեալ գնէն ալ գեղեցիկ մ'ընելու:	
Ար յուսանք որ այսպիսի դիւրին և շահաւետ պայմաններով ծախուած ընտիր գրքի մը թէ՛ պատուելի վարժատաններն և թէ՛ ընթերցասէր հայ երիտասարդներն հաճոյ ընդունելու թիւն մը կը գտնեն ի քաջալիքութիւն պատուելի հեղինակին, որ իր քրտնաջան աշխատութիւնն ի լոյս ընծայելու համար ըրած ծախքը եթէ ձեռք բերելու ըլլայ, ինքզինք բաւական վարձատրուած պիտի համարի:	
Լմեն հայ զբաղմունքացի կը գտնուի:	
ԿԵՂԱՆԴԻ ՊԵՐԳԵԼԻ	
ՏՂԱՅՈՑ	
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ՎՍԵՄ ԳՐՈՒԱԾՈՑ	
ԵՆ	
ՇԱՀԱԿՍ ՊԱՏՈՒՆԵԱՆ	
Օգտակար և հրահանգիչ գրքի մ'է, 48 երեսէ բաղկացեալ, բարոյաւորութիւն և իր ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԵՐԳԵԼԻ 12 ԵՎ 14 ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ ՄԵՆ ԵՆ ՄԱՐԴ ՎԱՃԱՌՄՈՒՆԵՐ	
3. ԱՐՇԱԿ ԵՒ ԸՆԿ.	
Պատիւ ունին արքայ հաստատութեան ծանուցանելու, որ ամեն տեսակ թուղթեր և դրութեան պիտոյքներ, ինչպէս տետրակներ, կաղամաններ, ընդօրինակութեան մամուլներ, գրիչ, մեքենա, կնքամուր, կտրու, գրաւաղ, և այլն և այլն Եւրոպայի գործարանաց հետ ուղղակի յարաբերութեանց շնորհիւ կալող են պիտոյ ամեն թղթաւաճառներէն աւելի աժան գնելով ծախելու թէ մտուելով և թէ հատով ուղղութեամբ: Հաստատութեան դիւրութեամբ համար վերջին գնելու օրինակներն միայն նշանակուած են, մտուելով կամ շատ աւելորդներուն համար օրինաւոր վեղը ըլլալու պայմանաւ: Գաւառներէն թուղթ և այլն ուղղութեամբ կրնան դիւրութեամբ ստանալ, և այնպիսեաց օրինակներն ալ կը զրկուին, ծախքը իրենց վրայ ըլլալով: Նամակները պէտք է վճարուած ըլլան:	

Կան գեղեցիկ խրատներով և խիստ քաջայարմար տղայոց կողմէն պարզեարուելու պատուելի վարժապետաց դաստիարակաց և որդեկանամ ծնողաց կողմէն:

Լմեն հայ զբաղմունքացի կը գտնուի, զին 100 վարայ:

ԳԵՐԵՎԵՆՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԵՐԵՆ ԱՇԽԱՐՀԱՐԱՐ ԼԵՂՈՒԹԻ
Տաճկերէն լեզուով չարագրուած ի պէտք հայերէն չգիտող եւ տաճկերէն խօսող աղջկանց
ՀԵՂԱՆԴԻ ՊԵՐԳԵԼԻ ՊԱՏՈՒՆԵԱՆ
ԲԵՐԵՎԵՆՈՒԹԻՒՆ
Լմեն հայ զբաղմունքացի կը գտնուի:

ԳԵՂԱՆԴԻ
1867 ՏԱՐՈՑ
ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ ՅԻՏԱԼԵՐԵՆ ԼԵՂՈՒԹԻ
Լմեն հայ զբաղմունքացի կը գտնուի: Գին 100 վարայ:
ՊԱՏՈՒՆԵԱՆ
ՕՐԵՑՈՑ
1867 ԹՈՒՆԱԿԱՆԻՆ

Մարտի և գեղեցիկ տպագրութեամբ ի լոյս ընծայուած Ռ. ԲԻՐԵՎԵՆՈՒԹԻՒՆ տպարանէն:
Լմեն հայ զբաղմունքացի կը գտնուի: Գին 60 վարայ:

ԾԱՆՈՒՑՄԱՆԻՆ
Եւրոպայի մէջ սովորող և իր ճարտարութեամբ հաշիւեալ մեծաւոր Տըթոր Կարապետ Երաքեկեան կը ծանուցանէ իր արքայ յաճախողաց և հաստատութեան թէ իր բնակութիւնը Բէրայի Մեծ փողոցը թիւ 341 տունը փոխադրած է, և ուղղորդ հոն կրնայ զինքը գտնել:

Մասիս յազարդ բաժանորդներէն տեղեկ ԵՆ 4. Պոլիս Զինիլի խանը վերի յարկ Թ. 7. Մասիսի խմբագրատունը:
Իսկ գաւառացի մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց սեփականները:
ԻԶՄԻՐ. Յարութիւն աղա Տեւեհան. ՆԵԿՈՒՄԻՐԻՆ. Ռաւաթիլ աղա Բանդուկեան.
ԱՍԵՐԱՐԱՐ. Պ. Յակոբ Սալանդրեան. ԹԵՔԻՐՏԱՐ. Յարութիւն աղա Շուշանեան.
ԱՆԿԻՐԱՆՈՒՊՈԼԻՍ. Մանսէր Սուրիս աղա Գալուստեան:
ՏՐԱԿՈՐՏ. Պ. Սալաւաթ Էլմասեան. ԿԱՐՏ. Կարապետ պատուելի Զարաբեան.
ՀԱԼԵՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.
ԵՐԶՐԱՎ. Ընթերցասիրաց Թանգարան. ՎԱՆ. Գրիգոր աղա Իսաաքեան.
Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրողի ուղղութեամբ այս տեղեկէն մեկուս հետ կրնան բերակցիլ:
Խմբագիր-Տեղեկ
Կ. Ս. ԻԻԹԻՆԵԱՆ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼԵՂԱՐՈՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ ԶԻՆԻԼԻ ԻՍԷՃԵԱՆ